

Van relativieren naar interpreteren

We leven in een maatschappij die vooral gekenmerkt wordt door het relativieren van alles wat je maar denken kunt en de meest tegengestelde visies en meningen worden naar voor gehaald. Daarbij is het denken in oneliners en het redeneren vanuit vooroordelen schering en inslag. Veelheid van informatie en het dag-in-dag-uit overweldigd en bestookt worden door reclame, meningen, informatie,... leiden dikwijls tot onverschilligheid. Het gemak van het 'google-en' en de duizenden bladzijden aan informatie in een fractie van een seconde... van wetenschappelijke insteek tot plat-bij-de-grondse digitale bladvulling brengt mensen tot een 'ik weet het niet meer'-houding... en zelfs tot een 'het interesseert mij niet meer' -houding of een 'laat me gerust'-houding... tot relativisme.

Onverschilligheid en relativisme... liggen soms dicht bij elkaar. Een 'schouderophaal' bij een vraag naar keuze is dan ook niet echt te verwonderen. Een vraag naar het verantwoordende van een keuze is nog moeilijker. Waarom? Waarom altijd die waarom-vragen?

Hoe kunnen wij hier in de les godsdienst mee omgaan? Over welke middelen beschikken wij om leerlingen 'over de lijn te trekken' om uit dat relativisme te breken? In welke mate stimuleert het leerplan leerkrachten om te zoeken naar middelen om hieruit los te komen. Welke middelen reikt het ons aan om een aso/tso-houding van 'zeg maar, we blokken en laat ons verder gerust' los te komen? Welke mogelijkheden krijgen we om een tso/bsouhouding van 'de wereldvreemdheid van godsdienst' te doorbreken? Welke stimulans geeft het ons, leerkrachten, om niet te blijven steken in het menswetenschappelijk-docerende in afwisseling met het stereotiepe vraag-antwoordsysteem?

Misschien moeten we in de eerste plaats proberen om elke thematiek te plaatsen binnen de doelstellingen van het leerplan én binnen de levenssfeer van de jongere zelf. Dat betekent dat we ons eigen doen en laten wat opzij schuiven. Het vraagt misschien ook wel dat we onze 'oude zekerheden en gewoontes' even aan de kant durven zetten. Het vraagt de moed zich in te leven in de (cyber)wereld van de leerlingen waarin gezocht wordt naar identiteit, geaardheid, experiment-op-alle-vlakken, angst zichzelf te zijn, ... Een (cyber)zoektocht naar geborgenheid en houvast vanuit de ervaring van éénoudergezin of de soms verscheurende situatie van co-ouderschap. Het neerschrijven van vragen en twijfels via blog en het uitwisselen via profielpagina's, MSN en cybernetwerken tot in de vroege uurtjes waar emoticons het verwoorden van gevoelens vergemakkelijken.

Het is een hele uitdaging te komen tot een evenwichtige mix van informatie aanbieden, uitdagend zijn, levensbetrokken, tot keuzes oproepend, vooroordelen ontbolsterend, zoekend naar betekenis, ... Dat het opsporen van geschikte impulsen en gevarieerde werkvormen niet zo voor de hand liggend is, spreekt voor zich. Het binnenbrengen van een gelovig perspectief is een logische gedachte ... Het voorleggen van een rooms-katholieke levensvisie als uitdagend impuls om relativisme te doorbreken vraagt een zevende en achtste zintuig ...

Het zinzoekende en interpretaties explorerende van de godsdienstles is als een cocktailmix die op het eerste gezicht een ietwat 'bad look' heeft en waarbij leerlingen niet geneigd zijn om er maar meteen met volle teugen van te drinken. Het is een zoektocht om het op een aansprekende manier aan te bieden zodat het 'even nippen' voldoende smaak geeft om het verder te proeven en met kleine slokjes de aroma's en ingrediënten te ontdekken. En de (geloofs)alcohol te proeven als een heel eigen smaakgevend ingrediënt... het gehalte aangepast aan het kunnen van de leerling... om 'dronkenschap' en 'kater' te vermijden. En... misschien is het wel de alcohol die de andere smaken beter tot hun recht laat komen.

Je kunt rationeel ontleden en zoeken naar alle aanwezige ingrediënten. Je kunt het echter niet 'clean' doen... Je moet er van proeven om te weten wat er in steekt. Je kunt ook wel eens gevoelsmatig (laten) vertolken wat er aantrekkelijk in is: voor de één het zoete, voor de andere het exotische, ... en voor een derde zal het misschien te flets smaken. Ieder zijn vrijheid van denken en aanvoelen. Je moét het niet lekker vinden... je moet er wel even van proeven.

Misschien is dit wel 'de motor' van het lesgebeuren. Leerlingen zo aanspreken dat ze zin krijgen om te proeven. Leerlingen zo aanspreken dat ze ook durven vertellen over het drankje dat zij als 'cool' ervaren. En... hoe ze ertoe gekomen zijn om juist 'dit' drankje uit te kiezen. Hebben ze het gekozen uit vele soorten? Of is het opgedrongen door reclame? Of alleen maar overgenomen omdat 'de vrienden' het allemaal kiezen? Meestal is het zeker niet alleen maar schouderophalend 'een toevallig drankje uit de reeks aan mogelijkheden'. Leerlingen zo uit het relativiserende halen en hen stimuleren om te experimenteren en om zelf tot een 'smaakvolle cocktail' te komen.

Misschien is dit wel 'de motor' van het lesgebeuren. De veelheid die zich aandient aan mogelijkheden, keuzen, levensbeschouwingen, ervaringen,... niet laten (ver)worden tot 'wat kan het ons allemaal nog schelen' naar 'hey... da's nog niet zo dom, zo had ik het nog niet bekeken'. Of... van 'relativisme' tot 'interpretatiemogelijkheden'.

Het is dus belangrijk wat we in de les binnenbrengen. Eigenlijk moet elk ingrediënt dat in de les wordt binnengebracht geconfronteerd kunnen worden met elementen uit de traditie, het eigen levensverhaal, de heersende (jongeren)cultuur, de actualiteit. Eigenlijk bevat elk ingrediënt een levensbeschouwelijke ondertoon en draagt het de mogelijkheid in zich tot verschillende visies (knopen, conflicterende opvattingen) die leerlingen (en leerkracht) uitdagen tot groei als mens en als levensbeschouwelijk en zinzoekend wezen.

Zo worden de kern- en terreindoelen als het ware omgetoverd van in boekvorm gestileerde en geklasseerde zinnen tot levende groeiprikkels.

Het is dan ook belangrijk dat we bij de voorbereiding op zoek gaan naar onderliggende knopen of diverse opvattingen rond een bepaalde thematiek. Uiteraard kunnen we niet wachten op wat leerlingen zelf aan verschillende visies formuleren. We stellen ons even in hun plaats. Het kan een hulp zijn om zich hierbij heel wat vragen te stellen: Wat staat

er op het spel? Waarom roept dit onderwerp zoveel emotie op? Welke maatschappelijke debatten en posities bestaan er met betrekking tot dit onderwerp? Waarom raakt het onderwerp mensen? Welke vooronderstellingen zijn hier aan het werk? Welke positie voorzie ik hier bij de leerlingen? Wat wordt hier vaak verzwegen? Hoe speelt deze thematiek in de media, de jongerencultuur, in de *common sense* opvatting van mensen? Wat is taboe bij dit onderwerp? Welke mensbeelden, wereldbeelden, Godsbeelden kunnen hier een rol spelen? Hoe zou ik mijn eigen positie formuleren als gelovige godsdienstleerkracht?

Op basis hiervan ga ik op zoek naar degelijke ingrediënten (het leerplan geeft hierbij per terrein meerdere suggesties). Een ingrediënt kunnen we best zien als een invalshoek van waaruit we ons thema willen benaderen. Nu nog de geschikte impuls of een goede werkvorm vinden. Het is belangrijk om bij deze insteek te zoeken naar een meervoudig interpreteerbaar element. Zo lok je zelf al verschillende reacties uit bij de leerlingen. Je brengt als het ware 'beweging' in de klas. Bemerkt dat dit ook wel eens een degelijk stukje leerstof kan zijn of een exposé van de leerkracht, een videofragment, een sterke tekst uit het handboek.

Dit is het moment waarop dialoog belangrijk is. Niet zomaar een losse babbel! Je gaat als moderator doelgericht te werk. Doelgericht wil niet zeggen dat je bij de leerlingen het antwoord kunt losweken dat jij in je hoofd hebt. Doelgericht wil wel zeggen dat je het lesdoel wilt bereiken en leerlingen wilt brengen tot het zoeken naar betekenissen en ontwaarsmogelijkheden van de knopen in het voorgelegde 'probleem'. Je zorgt ervoor dat iedereen aan bod kan komen. Je probeert om de inbreng van de leerlingen te valideren door het bijvoorbeeld heel in het kort op het bord te brengen. Het maakt het eenvoudiger om te onthouden... Leerlingen zien het op het bord staan en het lokt dan ook makkelijker commentaar uit bij de anderen. Het verplicht ook om tot een goede formulering te komen. Als leerkracht heb je in je achterhoofd de mogelijke knooppunten en het ontwarren ervan. Je probeert ook attentvol te zijn voor eventuele levensbeschouwelijke elementen die leerlingen bewust of onbewust uitspreken. Je bent niet gereduceerd tot objectieve en niet deelnemende gespreksleider. Ook jij hebt je inbreng in het gesprek. Ook jij geeft nieuwe wendingen of brengt andere informatie binnen. En... niet in het minst elementen uit de traditie en uit het christelijk geloven.

Een vruchtbaar gesprek? Heb ik iets kunnen losmaken? Heb ik het relativiserende vermogen kunnen ombuigen in interpretatievermogen? In elk geval kan ik nu als leerkracht, met mijn voorbereiding, de doelstelling van het leerplan en met de knopen die ik met de leerlingen wilde ontrafelen in het achterhoofd, komen tot concluderende beschouwingen. Dit is het moment waarbij je het gesprek – op basis van notities op het bord bijvoorbeeld – gaat vastleggen... het is het omzetten van 'gedachten en ervaringskennis' in 'leerstof'. Het is ook het moment om verbanden te leggen met een vroeger stuk uit dit thema, om het te plaatsen binnen het 'leerproces' dat je met de leerlingen doormaakt. Het is ook een moment waarbij je bijvoorbeeld een verwijzing kunt maken naar een parallelklas waar het 'ontrafelen van knopen' een andere weg is ingegaan. Bijna te vergelijken met een oefening

van wiskunde... waarbij 2 leerlingen een andere weg zijn gegaan bij het oplossen van het wiskundige probleem.

Als laatste stap – en dat is toch de bedoeling van de lessen godsdienst – proberen we om terug te koppelen naar het eigen leven van de leerling. Heeft dit nu iets levensbeschouwelijks bijgebracht? Wat is er met mijn visie, mijn opvatting gebeurd? Heb ik enig inzicht verworven door mijn visie te confronteren met andere visies, met elementen uit de traditie, met cursusinformatie,... Voor anderen zal het misschien zijn... ben ik voor een stukje losgekomen van mijn relativisme en niet-betrokken zijn naar wat interesse of geprikkeld zijn?

Deze manier van werken in een godsdienst-lessenreeks heeft het voordeel dat je heel divers kunt werken. Het biedt de mogelijkheid om heel gedifferentieerd bezig te zijn rekening houdend met de diverse mogelijkheden en interesses van de leerlingen. Om denken en leven aan elkaar te koppelen. Het biedt mogelijkheden om levensbeschouwing, geloof en traditie binnen te brengen naast andere mogelijke benaderingswijzen. Het biedt kansen om los te komen van vooroordeel, het leert omgaan met veelvoudige informatie, het leert los te komen van een mentaliteit van 'blokken en vergeten' naar 'kritisch omgaan met informatie' en het leren 'toetsen aan andere visies'... ook gelovige. In elk geval nodigt het leerlingen uit, moedigt het hen aan om weg te raken uit het relativiserende van de veelheid om op zoek te gaan naar interpretatie, om te wikken en te wegen en om vooroordeel te doorbreken. Het biedt kansen om een levensbeschouwelijke en een gelovige dimensie in elke benadering te stimuleren, te laten ontkiemen of te laten groeien.

Laat dit een uitdaging zijn om ook zelf te groeien op vele terreinen.

Francis Jacobs